

Fra norske kirkegårder

*Kirkegårdskonsulent,
hagearkitekt Karen Reistad*

Det er innlysende at forholdene på norske kirkegårder er sterkt varierende. Ca. 2000 gravplasser og kirkegårder ligger spredt over hele landet, som er oppdelt i 20 fylker. Riksvei 50 fra Oslo til Kirkenes har omtrent samme lengde som veien Oslo—Roma.

I byer og tettbebygget strøk finner man den velkjente typen på vanlig utforming av kirkegården: omkring kirken ligger familiegravstedene, omgitt av stenrammer, grusganger, heller, hekk, jern- eller trestakitt. På nordsiden, eller lengst ute ved gjerdet, i mer uryddig lende, ligger enkeltgraver eller frigraver som tilgrodde tuer — en og annen begrenset av betongkarm eller grus. Trær er gjerne plantet omkring kirkegården — ved større anlegg også som allé inne på området.

Motsetningen er gravplassen ute i havgapet. Så værhardt og snaut, at det knapt finnes jord for tilstrekkelig gravdybde.

Særlig ødslig ligger disse stedene langt i nord — inne på Finmarksvidda eller ute ved ishavet: ingen kirke, ingen støpul eller klokke, bare et trådgjerde markerer gravplassen. Det er ikke ofte disse gravene besøkes.

Grunnen til at det er så mange uheldige gravplasser i Norge, skyldes for en stor del, at den arbeidskrevende bykirkegården direkte er overført til landsdeler hvor den ingen forutsetning har for å lykkes.

Da utstyr og stell av det enkelte gravsted preger hele kirkegården, må man forsøke å få de pårørende interessert i det oppryddingsarbeid som er aktuelt. Endring av gravstedet foretas ikke før de pårørende er orientert og har sagt seg enig i forestående arbeid.

Dette går i store trekk ut på å fjerne stenrammer og annen markert begrensnings av de enkelte gravsteder, samtidig som kirkegårdsarealet legges ut til gressbakke eller plen.

Trær, busker og annen vegetasjon beholdes såvidt mulig. Er gravutstyret 100 år eller mere, kan det ikke røres uten at Riksantikvaren blir varslet. Særpreget gravutstyr — som gamle smi- eller støpejernsgitter — beholdes såvidt mulig.

Forarbeidet ved omleggingen er krevende og tilrådes utført ved fagfolk.

107. Dovre kirkegård.

108. Dale kirke.

109. Sotorp kirke-
gård.

110. Dårlig ud-
formning af
gravminder på
ny kirkegård.

111. Rammerne
vanskeliggjør ved-
ligeholdelse.
107—111 alle foto
Karen Reistad.

Dette består i opmåling og vurdering av situasjonen, planleggelse og ledelse av omleggingen.

Større kommuner har lønnet kirkeverge. Er hagearkitekt knyttet til denne administrasjon, er saken grei.

Vårt ønske og håp er at det blir ansatt fylkeshagearkitekter i Norge. I Nordland fylke er dette en realitet, og for kirkegårdens vedkommende har ordningen gitt et klart utslag til det bedre.

Går de ansvarlige på stedet inn for omlegging av kirkegården, må saken utre-

des, og vedkommende kommune må bevilge nødvendige midler, for at arbeidet kan planlegges og utføres. Midler til årlig vedlikehold må regnes med — det er meget viktig.

Vedlikeholdet blir enkelt og økonomisk forsvarlig, ved å legge det meste av arealet ut til gressbakke, og holde denne snauklippet. Selv om det ikke plantes ved et gravminne, som står i plenen, virker det hele velstelt og ordentlig — det er ikke noe som skjemmer. Ønsker de pårørende blomster ved gravminnet, må det betales for blomstene og vedlikeholdet av disse. Övrig vedlikehold utredes av kommunenes kirkebudgett.

Vedtakter for kirkegårdens styre og stell tilpasses stedet, og praktiseres med takt og pietet — man står på hellig grunn. Vedtektene utarbeides av menighedsrådet og godkjennes av stiftsdireksjonen.

Den største böygen for norske kirkegårder idag, er mindreverdige gravutstyr. Kostbare, idéløse industrivarer står tett i tett, og vidner om forfall og evneløshet på dette område.

På eldre kirkegårder finnes gamle gravminner, som eksponenter for godt norsk kunsthåndverk. De står der som tause vidner om tidligere tiders kirkegårdskultur.

Gravminner i tre er delvis påny tatt i bruk, likeså kors i smijern og stöpte plater i metall. De fleste ønsker sten som materiale i gravminnet.

Det er å håpe, at de pårørende etterhvert blir oppmerksom på, at det finnes annen og langt bedre utforming av sten enn den polerte industrivarer. Her i Norge har vi også det herligste utvalg i natursten, som kan brukes uten å forarbeides.

Tiden vil vise, om henstilling til stenindustrien, om å forarbeide formsikre og gode gravminner, vil gi resultat.

De krav som stilles til ledelsen for gravplassene er like uensartet som gravplassene selv. Fellesnevner for dette arbeid må være praktisk sans for de nære ting — og at arbeidet utføres med verdighet og under ansvar.

Det finnes neppe en gravplass i Norge, som ikke på få år kan skapes om til et fredfylt sted, i samklang med stedets natur. Dette betinger ikke store pengeutlegg, men forståelse av, og kjærlighet til oppgaven er langt viktigere.